

Гуманітарій Віктор Петров, він же письменник В. Домонтович, у роки еміграції (1945—1949) часто звертався до новітніх ідей в галузі фізики й математики, проектуючи їх на соціокультурні процеси, що відбувалися після Другої світової війни, ба ширше — на глобальні цивілізаційні рухи, починаючи з доби Середньовіччя. Це було незрозуміло й незрідка навіть підозріло для багатьох колег професора. Приміром, Г. Вашенко немало дивувався, переглядаючи конспекти його лекцій з патрології в Богословсько-педагогічній академії УАПЦ: «Я зовсім не зустрічав навіть згадки про отців Церкви: йшла мова про кризу метафізики і фізики — те, про що писав Петров в українських журналах на еміграції». Так, справді, В. Петров у ті роки багато мовив про відкриття А. Айнштейна, В. К. Рентгена, М. Планка, Н. Бора, Е. Резерфорда, подружжя Кюрі... У зламі точних наук, зокрема — класичної фізики, в часом шокуючих наукових новинах він вбачав зв'язок з духовною кризою всього суспільства. Цікаво, що відкриття радіоактивності, квантової фізики, формулювання теорії відносності й т. ін. для В. Петрова співвідносилися з історією революційного розвитку класичної фізики, — так само приголомшливим для Нового часу, починаючи від часів утвердження Ренесансу. Про це, зокрема, ідеться в оповіданні В. Домонтовича «Приборканий гайдамака», де протиставлено модерний на той час світ уявлень гетьмана-вигнанця Пилипа Орлика й нестримного гайдамацького ватажка Сави Чалого з його шкарубким рустикальним світоглядом і поведженням. Це оповідання викликало неоднозначні оцінки критиків, які в цьому протиставленні вбачали приниження гайдамацької стихійної сили. На захист письменника виступив історик Борис Круницький, котрий роз'яснював, що, можливо, автор і не точний в описі конкретних історичних осіб, але психологічну колізію вхопив достеменно: «Ніби на наших очах одчайдушний гайдамака відходить від природного стану, але не в змозі злізти на ті циві-

лізаційні висоти, до яких спрямовує його Орлик. Наука про тяжіння, механіка, закони фізики, що, відповідно укладені, мали бути водночас законами суспільства, — все це тяжко входить в його голову і викликає ненависть проти цього механізованого світу, проти політичної машини» (Б. Крупницький. Пилип Орлик і Сава Чалий в історичній новелі // Арка. — 1948. — № 1). І це відповідало внутрішньому змісту тогочасних реалій, а як переплавити факти в естетичну цілість, то, справедливо зауважував Б. Крупницький, є суверенним правом письменника.

Описані події відбувалися на початку XVIII віку. А через три століття вломлювалася у світову історію інша доба. Дискретна тяглість (Античність — Середньовіччя — Новий час) виявляла виразні ознаки чергової зміни епох, так званої *fin de siècle*: наставав Наш час з викличним ставленням до традиційних історіософських, наукових і світоглядних уявлень та постулатів, хоча в самому запереченні він по-своєму й підтверджував ідеї попередників. Ця проблема виявилася однією із центральних у світовому філософському дискурсі 1920—1950-х років XX століття (О. Шпенглер, А. Тойнбі, Л. Шестов, М. Бердяєв, К. Поппер, В. Беньямін, Ж.-П. Сартр та інші). Оригінальний внесок у її осмислення зробив і український учений та письменник Віктор Петров. Його розвідки (в більшості підписані псевдонімом Віктор Бер) «Проблема епохи», «Духові течії Європи Нового часу», «Сучасні духові течії Європи», «Історіософські етюди», «Екзистенціалізм і ми», «Сучасний образ світу», «Маси, техніка й лібералізм» та інші були на вістрі тогочасних дискусій і могли би на них істотно впливати, якби... Якби вони не з'являлися друком у малотиражних і невідомих світовому співтовариству «ді-пішних» українських виданнях в Німеччині. Це розумів і Віктор Петров, вимірюючи тоді плани заснування українського науково-літературного журналу німецькою або англійською мовою. Зрозуміло, що його праці не потрапляли й до тогочасної наукової періодики на материковій Україні, а серед вигнанців з рідної землі, заклопотаних переважно проблемами виживання та уникнення тенет репатріаційних каральних служб СРСР, небагато знаходилося тих, хто був достатньо підготовлений і здатний до розуміння революційних наукових ідей. «А яка це була сила! — не стримував емоцій М. Глобенко в листі до Оксани Лятуринської після

несподіваного й загадкового зникнення Віктора Петрова з Мюнхена 18 квітня 1949 року. — Зрозуміло, що його не могли сприйняти еміграційні старі діви різного віку і статі, в окулярах і без оних...»

У зауваженні Г. Ващенко стосовно конспектів професора Петрова, гадаю, явно несправедливо сказано, ніби він навіть не згадував «отців Церкви» у своїх лекціях з патрології. Учений добре знав цей предмет, хоча й не мав систематичної богословської освіти. Народився-бо Віктор Платонович Петров 1894 року в священницькій родині з традиціями в кількох поколіннях служіння церкві. Дід по батьковій лінії все життя був дячком у церкві при катеринославській лікарні. Дід по материній лінії був священником, а згодом — ректором Катеринославської семінарії, яку закінчив і батько майбутнього письменника та вченого. У численній родині Петрових значна частина чоловіків також присвятила себе діяльності на цій ниві.

У чотири роки Віктор Петров фактично став повним сиротою: померла від сухот мама, а батько поїхав з Катеринослава до Києва на навчання до Духовної академії, залишивши малолітнього сина на руки сестри. Правда, по закінченні студій він забирає сина й вони живуть разом (послідовно — в Одесі, Холмі, Києві). 1913 року Віктор Петров після закінчення Холмської гімназії вступає до Київського університету, де його вчителями стають В. Перетц, А. Лобода, М. Грунський, М. Гудзій, С. Маслов, І. Огієнко та інші відомі професори. Батько ж, отець Платон, викладає в Київській духовній семінарії, згодом його призначають її ректором, а в 1920 році хіротонізують у єпископа Уманського.

Віктор Петров блискуче закінчує навчання в 1918 році. Його залишають при університеті для підготовки на посаду професора. Дисертацію про творчість Пантелеймона Куліша він захистить 1930 р., уже будучи відомим етнографом, фольклористом і літературознавцем, а також автором прозових творів — белетризованої біографії «Аліна й Костомаров» і суто белетристичної «Дівчини з ведмедиком» (тут вперше з'являється псевдонім В. Домонтович). Зразу після захисту дисертації виходить книжкою і його друга белетризована біографія — «Романи Куліша».

Проте 1930 рік — це рік вирішального зламу в національно-інтелектуальній історії України. Уже згорнуто літературні дискусії, відкинуто процес українізації, розпочинається відвертий, неприхований

терор відомим процесом СБУ, на якому звучить й ім'я Віктора Петрова. Попри відчайдушні спроби «вписатися» в нову ідеологічну парадигму, жорстко й жорсткою детерміновану більшовицьким режимом, він таки зазнає репресій, хоч, треба сказати, як на той час, доволі м'яких — Петрова лише знято з керівної посади в Етнографічній комісії, де він працював від самого моменту її заснування. Скоро він переходить на роботу до Інституту історії матеріальної культури й переключається на археологічні дослідження. Але поступово хмари розвіюються. В. Петров дедалі частіше друкується в Києві й Москві, щоправда, переважно його «спеціалізацією» стає боротьба з буржуазними теоріями у фольклористиці, етнографії, мовознавстві та історії матеріальної культури. Поновлюється і кар'єрне зростання, й уже на початку 1941 року поважного вченого Віктора Петрова призначено директором Інституту фольклору, його висувають у члени Академії наук...

З початком війни його разом з інститутом евакуюють до Уфи, де науковець продовжує дослідження. І раптом на зламі 1941—1942 років Петрова, за його словами, мобілізують у діючу армію перекладачем. Починається понад восьмирічна таємнича смуга його життя — очевидно, як радянського агента спершу в німецькому тилу в окупованій Україні, де він стає співробітником гітлерівського міністерства пропаганди, яке очолював А. Розенберг, редагує журнал «Український засів» (1942—1943 рр., Харків, Кіровоград), працює в Українському науковому інституті (1943—1944 рр. у Львові, 1944—1945 рр. в Берліні). По закінченні війни В. Петров залишається в Німеччині, активно включається в життя української еміграції, ставши фактично лідером її інтелектуальної еліти. І — раптово зникає...

Насправді ж уже 1949 року він з'являється в Москві, де з 1950 року починає працювати в Інституті історії матеріальної культури. І лише через шість років домагається переводу до Києва, де на скромній посаді наукового співробітника працює в Інституті археології аж до смерті в 1969 році. Єдиною відзнакою його невідомих загалові заслуг перед радянською владою був орден Великої Вітчизняної війни І ступеня в 1965 році. Це зовнішня й дуже пунктирна канва біографії видатного вченого і письменника Віктора Петрова. Його життя насичене багатьма надпотужними колізіями, зламами, сподіваннями, трагедіями й піднесеннями.

Незважаючи на те, що впродовж 1950—1960-х років він був вельми активним у кількох наукових галузях (археологія, мовознавство, етнографія), для широкого кола інтелектуалів учений Петров залишався практично невідомим. Не мовлячи вже про письменника В. Домонтовича, автора романів «Дівчина з ведмедиком», «Доктор Серафікус», повісті «Без ґрунту» та кількох десятків оповідань. А ще — про філософа та історіософа Віктора Бера (про інші псевдоніми, мабуть, не завжди здогадувалися навіть у відповідних кабінетах КДБ)... Замовчування тривало до кінця вісімдесятих — початку дев'яностих років не тільки в Україні, а й у діаспорі, де В. Петров був, здавалося, назавжди затаврований як огидний зрадник, тасмний советський агент.

Лише наприкінці 1980-х років Юрій Шевельов видав у Нью-Йорку третю частину В. Домонтовича — більшість прозової спадщини Віктора Петрова. Цей проект здійснювали понад тридцять п'ять літ... І раптом відкрилося, що ми маємо першорядного прозаїка з інтелектуально насиченим письмом, глибокими ідеями, виразним образним світом — письменника європейського рівня. Уже на початку 1990-х з'являються перші публікації в Україні про Петрова, митця й ученого — Юлії Загоруїко та Сергія Білоконя. Далі інтерес до його постаті розкручується неймовірними темпами — особливо після кількох студій авторства Соломії Павличко. Петров стає модним. Без перебільшення, кількість статей, присвячених йому, складає сотні назв. У перше десятиліття 2000-х з'являються друком книжки про різні аспекти творчої діяльності Віктора Петрова — Віри Агеєвої, Мар'яни Гірняк, Сергія Руденка, фактично мінімонографія Романа Корогодського. Активно відбувається захист багатьох кандидатських дисертацій, проводять конференції, присвячені різноманітним аспектам творчої спадщини Віктора Петрова, опубліковано розлогий корпус спогадів про нього. Нарешті в Україні видано значну частину його художніх творів. І все-таки відчуття якогось невдоволення існувало... Можливо, тому, що як пошесть пішла мода педалювати ледь не виключно сексуально-еротичні мотиви у В. Домонтовича, що становили нібито мало не найвиразнішу домінанту в його творах... Розширювалася також довільна шпигуноманія серед журналістів («різного віку і статі, в окулярах і без них...»). І в більшості публікацій лунали нарікання

на те, що не відкрито «файли» з інформацією про розвідницьку діяльність. От, мовляв, якби... Тоді б!..

Ну, звичайно, хотілося б. Чи не першою про набокуватість таких розшуків відверто сказала Катерина Рубан, цілком слушно зауваживши, що розкриття цих «Х-файлів» можуть виявити деяку специфічну інформацію про життєпис В. Петрова, але «навряд чи додадуть щось нове до розуміння його текстів». Проте, зауважувала дослідниця, складалося враження, що саме «шпигунський слід» насамперед цікавив багатьох авторів, а не його численні й не такі вже прості для трактування тексти, як художні, так і наукові.

За два десятиліття доволі інтенсивного розвитку «петровознавства» накопичилося стільки різноманітного матеріалу (постійне перевидання більшості художніх творів, хай і невеликими як для України накладками), передрук (часом кількаразовий) найпомітніших розвідок 1940-х років, розгалужена мемуаристика, частина епістолярії, сотні статей про різні аспекти літературної й наукової спадщини та складний життєвий шлях, десятки дисертацій, кілька монографічних досліджень, в яких поступово вибрунькувалася концептуальна цілісність осмислення його творчих пошуків. Проте початкові роки вглиблення у феномен В. Петрова принесли нагромадження частковостей і локально виокремлених проблем (від гедоністичного опису ним наїдків і напитків до осмислення топосу ностальгії, від дзеркала/задзеркала до проблеми Епохи, від психоаналітичного дискурсу до апокаліптичних мотивів, від семіотики простору до проблеми відчуження, від ірреального та ірраціонального до архетипу води, від проблеми гендерної гри до християнсько-спієнтичного синтезу в його прозі і т. ін.). Діапазон оцінок коливався від різкого неприйняття, що часом межувало мало не з прокльоном, аж до апологетичного замилювання його художніми концептами та науковими ідеями. Утворилася, не без свідомого умислу виплекувана й самим Петровим у його автохарактеристиках і різнопрочитуваних натяках, така химерна сув'язь незаперечних фактів і міфологем, що ставало зрозумілим — потребуємо повноформатного історіографічного дослідження, яке б допомогло розібратися в хитросплетінні життєпису Віктора Петрова й у творчій спадщині Петрова—Домонтовича—Бера (та ще кількох його іпостасей, захованих за іншими псевдонімами).

Юрій Барабаш у статті «Хто Ви, Вікторе Петров? Повість В. Домонтовича (Петрова) «Без ґрунту» на тлі доби і долі» («Новый мир», 2012, № 8; з дозволу автора, скористаюся нескороченим українським варіантом цієї розвідки, яка ближчим часом вийде друком в Україні), попри проголошену непродуктивність намагання зрозуміти світ Віктора Петрова через призму його «шпигунської містерії», кілька разів повертається до цієї теми. Справді, будь-яка людина цілісна, і жодні вівісекції тут не допоможуть. Приречені ми шукати за живою цілістю. І тема зради також неминуче буде присутня, як її тактовно препарував автор статті («Хто Ви, Вікторе Петров?»). Тут важить не лише особистісна вина чи звитяга, а й соціально-психологічна характеристика доби (зокрема, комуністичної).

Для розуміння сутності розвідницької діяльності Петрова ключовим хронотопом є Мюнхен, 18 квітня 1949 року, коли він зникає з табору для перемішених осіб і виринає аж у Москві. Юрій Барабаш говорить про чотири версії легенд, як вони народжувалися від того дня.

1. Петрова ліквідувала СБ ОУН, яка перша розгледіла законспірованого «агента Москви».

2. Петрова викрали радянські спецслужби, і він не був агентом.

3. Ті ж таки спецслужби провели операцію повернення цінного агента, який успішно працював, але «засвітився» через зраду зв'язкового.

4. Петров як секретний співробітник працював погано, його вирішили повернути до СРСР і «нейтралізувати» як агента.

У мене вибудувалася й складніша, отже, п'ята за рахунком, версія, яку найбільше підтверджують реальні факти.

Петров міг бути завербований німецькою розвідкою в 1918 році за гетьманського режиму. Коли остаточно прийшли більшовики, зрозумів, що рано чи пізно його вирахують. Тому сам здався в ЧК. Став «законсервованим» агентом. Можливо, «під контролем» підтримував зв'язок із німецькою резидентурою. За що й був помилоково арештований 1938 року. У 1942-му перейшов лінію фронту до «своїх» — через це не був розстріляний та одержав німецьке офіцерське звання... І так далі.

До речі, людиною, яка одною з перших контактувала з Віктором Петровим після перетину ним радянсько-німецького фронту в

1942 році, був тодішній перекладач при німецькій армії Іван Костюк. Після емігрування до Америки він займався журналістською діяльністю і навіть видав політичний роман-передбачення «Подорож у майбутнє» під псевдонімом Юрій Осипович (художньо доволі слабосилий, але за тим, що сьогодні відбувається в Україні, — прогноз зроблено точно). Написав він і спогади про Віктора Петрова. Читали їх Григорій Костюк і Юрій Шевельов. Іван Костюк планував надрукувати спогади разом із документальними підтвердженнями своєї версії долі Віктора Петрова. Але встиг лише оприлюднити повідомлення про майбутню публікацію з дивним висновком: «Віктор Петров агентом не був, але життєві обставини склалися так, що він ним став». Сліди ж самих спогадів містерійно загубилися... Нещодавно один із моїх кореспондентів, Іван Котовенко, виклав свою, на перший погляд, геть неймовірну версію (це вже буде шоста за моїм рахунком), яка, проте, має також право на існування й перевірку. І по-своєму перегукується з твердженням І. Костюка.

«Петров не був ні розвідником, ні агентом НКВС та МДБ. Гадаю, що Петров, перебуваючи у таборах Ді-Пі і після, відчув до себе увагу з боку СБ бандерівців, яка вивчала кожного східняка, кожного підозрювала у зв'язках з радянською розвідкою, а ще гірше для підозрюваних — з ОУН мельниківців (як це не парадоксально), і за найменшою підозрою, без виявлення конкретики ліквідовувала. Петров знав про долю Горліса-Горського, автора роману «Холодний Яр», та десятків інших запідозрених СБ ОУН(б) східняків... Петров відчув смертельну небезпеку і втік. Рік чи більше у внутрішній тюрмі МДБ на Луб'янці з нього викачували інформацію, а Петров знав багато; ймовірно, з ним працював земляк Дмитра Донцова Павло Судоплатов (начальник Бюро № 1 МДБ СРСР, у функції якого входила диверсійна робота за кордоном). Потім його випустили, рішення про те, що Петров залишається в Москві, ймовірно, було обопільним (тобто Луб'янки і безпосередньо Петрова, який у листах до С. Зерової неодноразово підкреслював, що проблем із працевлаштуванням у Києві для нього немає, існувала єдина проблема — сама С. Зерова). Ймовірно, МДБ, потім КДБ періодично залучали Петрова для консультацій з тих чи тих питань.

Гадаю, що пройде час, історики, нарешті, вивчать і проаналізують усі дані, процеси, міфи, коли суспільство вилікується від залишеного

Хрушовим спадку у сфері визначення суті більшовизму, механізму репресій, викривленого підходу до того, що насправді відбувалося в країні та за її межами у 1920—1950-х роках, твердо стануть на ґрунт об'єктивності, у т. ч. використовуючи методологію досліджень українського вченого світового рівня Петрова, — хоча б».

...Але все-таки погоджуюся і з Катериною Рубан, і з Юрієм Барабашем. Головне те, що письменник написав. Проте вперто виринає мультке запитання: ми шукаємо в художньому творі те, про що пише автор, чи те, що ми хочемо побачити? Уже згадуване оповідання «Приборканий гайдамака» Віра Агєєва означає в передмові до книжки прози В. Домонтовича як опис «трагічно-безнадійних спроб Пилипа Орлика втрутитися у велику європейську політику під час війни за польську спадщину в тридцятих роках вісімнадцятого віку». Проте це було би пласко для В. Петрова, він ніколи не переймався звабами ілюстраторських описів історичних подій. Ним як художником насамперед рухали мотиваційні загадки. У більшості його художніх творів це була гра, протиборство виразників різних ідей — сюжет із витонченою інтелектуальною напругою. Переконливий приклад — той самий «Самотній мандрівник...». Придивіться, наскільки головні герої цього оповідання уособлюють наперед визначені характеристичні константи впродовж усієї оповіді. Можуть змінюватися обставини й оточення, можуть зазнавати крутих поворотів напрямки їхніх доль, але самі вони є величинами сталими, самозавершеними, самоздійсненими, незмінними. Як Вінсент ван Гог: «Він людина суцільної натури. Вінсент ван Гог людина крайніх становищ. Він людина кінцевих, безкомпромісових ситуацій. Він знає лише «або-або», ніколи «і-і». Він не шукає узгоджень. Він не залагоджує, а розсікає, розрубує. Хоча б це було власне його серце, власне його тіло, власне життя». Уточнення характеристики-концепту лише підтверджує попереднє визначення: «Змінювались міста, змінювались директори, змінювались філіяли, доля Вінсента від того не змінювалась. Директори філіялів могли бути суворі, педантичні, в'їдливі, або, навпаки, м'які, ласкаві й поблажливі, Вінсент лишався той самий».

І Поль Гоген: «В істоті своїй вони зовсім різні. Так, це правда, Гоген приїхав до Арля й оселився разом з ван Гогом, але він людина раптових настроїв і несподіваних рішень. Рішення їхати до Арля

з'явилося в ньому випадково й не зовсім сподівано — для нього самого. Зрештою, він так само міг поїхати до Порт Авена, щоб підтримати товариство Емілю Бернару, або ж в Бретонь, Нормандію, на Антільські острови або Таїті».

Віктора Петрова якраз і цікавлять сталі характеристики його героїв, отож конфлікт між ними, як правило, і розгортається в боротьбі цих домінант: «Через самознищення йшов до мистецтва ван Гог, через самоствердження — Поль Гоген».

Зовсім інше бачимо в оповіданні «Приборканий гайдамака». Сюжет твору нав'яли В. Домонтовичу наукові розвідки Бориса Крупницького про ймовірність зустрічі Пилипа Орлика й Сави Чалого в Молдавії, а мотиви — чи не якимись особистими, затаєними самовиправданнями-самогризотами Віктора Петрова. Сава Чалий прибув до гетьмана підтримати того у збройній боротьбі проти польської шляхти, а Орлик навчає його, як увійти в довіру до панства, щоб потім ізсередини почати боротьбу вже іншими засобами і способами. Щоб робити політику, Сава мусить стати полетикою! Тут цікава навіть гра слів — В. Домонтович уживає обидва, і полетику за семантичним навантаженням і деякими архаїчними значеннями можна прочитати і як «мудрий хитрун у чужому стані» — чи не є це синонімом шпигуна?.. Оповідання починається зі сцени, коли Чалий наказує порубати свого побратима Онисима за те, що той піддався на перемовини з панами проти гайдамаків... Але тепер він сам витанцює на панських балах і нещадно приборкує гайдамацьку стихію гострою шаблею — проте ж це заради іншого шляху до перемоги, де все вимірюватиметься не відчайдушною відвагою, а невідхильністю фізичних законів і точністю математичних вимірів.

Відав це Сава, але ввижалося йому й те, що сьогодні прийде ніби на переговори, та насправді післаний по його душу Гнат Голий. І цей Гнат Голий, як він колись убив Онисима, має вбити його, Савка Чалого, вже не гайдамацького ватажка, а політика і полетику. Прийде потаємним прорізом до палацу, де новопризначений полковник коронної служби розкошує й бенкетує з панством, яке ненавидить і мріє колись звитяжити, — за наукою мудрого гетьмана. Роздвоювався світ. Саві ввижається, що то він іде з ліхтарем вогкуватою прощелиною підземного ходу, щоб виконати волю гайдамаків...

«Вони стояли один проти одного, схожі, як брати. І Сава відчув, що надто багато він випив того вечора. Не треба було так багато пити перед цією зустріччю.

Сава підніс пістолю, щоб застрелити того другого, ватажка гайдамацького. Той другий зробив те саме.

Сава побачив у себе перед очима чорний отвір пістолі. Вогняні іскри, як полум'яні птахи, пронизали мозок. Десять здалеку дійшов до нього глухий гуркіт пострілу. Чорна п'ятма поглинула свідомість... Коли палацова служба вбігла на постріл до покою, полковник коронної служби, Сава Чалий — *vir fortis et magnanimus* — лежав долі з простреленим чолом на залятому кров'ю килимі, стиснувши в руці пістолю.

Вогник свічки блимав у присмерковій далечині великого дзеркала. Дзигарі розмірено тікали в тиші кімнати».

Це динамічне оповідання невідхильно наштовхує на ще одну ймовірну версію життєвої драми самого автора.

У друкованих спогадах очевидців перших посмертних годин Віктора Петрова є згадка про незрозумілий свіжий шрам на скроні покійного, який ще не встигли загризувати після його раптової смерті. І про моторошний плач удови, яка над бездиханним тілом оплакувала Миколу Зерова... Це сталося 8 липня 1969 року. В Києві. День у день через тринадцять літ, коли Віктор Петров назавжди повернувся зі своїх добровільних чи невільних скитань. У листі до Софії Зерової він напередодні того вороття писав: «У п'ятницю 8-го липня близько 10-ї ранку я стукатиму в двері, як належить, чотири рази».

Справді, як у тому фокусі диференціальних рівнянь — усі інтегральні криві, що проходять через нього, є спіралями з нескінченним числом витків... Може, і тут криється розгадка ще однієї, найкарколомнішої версії (нагадаю — сьомої) про життя, шастя й трагедію Петрова—Домонтовича—Семьонова—Бера—Веріго? Хтозна...